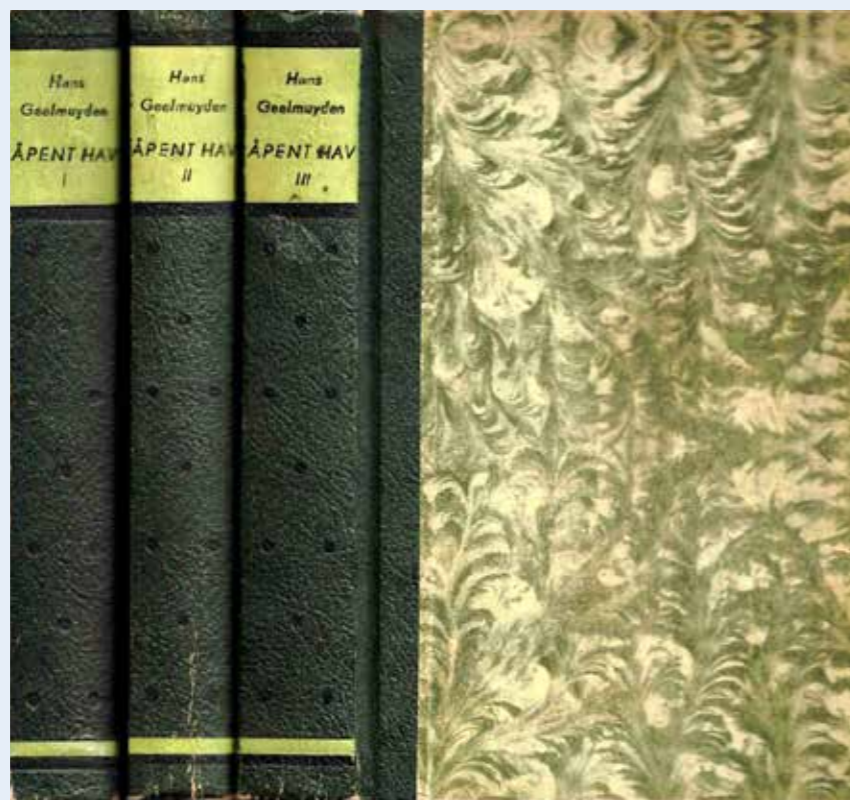

Om *En sjøens helt*, men også om mer glemte krigsseilerromaner

LESINGEN AV MICHELETS BØKER
OM KRIGSSEILERNE SIST SOMMER UTLØSTE
NOEN REFLEKSJONER SOM JEG
HADDE LYST TIL Å DELE.

Tekst: JAN ERIK FRANTSVÅG
UNIVERSITETSBIBLIOTEKAR
VED NORGES ARKTISKE
UNIVERSITET I TROMSØ

Jeg ble vel ikke slått til marken av det litterære i Michelets verk, for meg kom den journalistiske historiefortelleren langt klarere frem enn den skjønnlitterære forfatteren. Michelet har gjerne mye på hjertet som må frem, det fremstod klart i disse bøkene at han var ute etter å skrive historie, en historie som ble tvunget inn i en skjønnlitterær form. Jeg er klart av den oppfatning at det var verdt bryet å lese bøkene, de ga mye ny innsikt for meg. Men nesten 3700 sider er en solid dose.

I tillegg til bedre kunnskap om en viktig del av norsk sjøfarts- og krigshistorie satt jeg igjen med noen tanker basert på annen lesing.

Om å kle på seg skjønnlitteratur

Det ene er formen, hvor et formidlingsbehov ikles en skjønnlitterær form. Dette er ikke en ny ting. Et veldig kjent verk, som av mange oppfattes som en fortelling for barn, er *Nils Holgerssons forunderlige reise gjennom Sverige* av Selma Lagerlöf. Mange i min generasjon ble kjent med dette verket gjennom Lørdagsbarnetimen – for mange svenske barn på tidlig 1900-tall var dette læreboken i Sveriges geografi.

Den var et bestillingsverk, men boken har overlevd som et populært verk for barn i mange land i mange tiår etter at den kom ut. Riktignok er det gjerne i (sterkt) forkortede versjoner boken har overlevd, originalen er nok for full av detaljer og beskrivelser som ikke lenger stemmer med virkeligheten, og den er for lang for den yngre generasjon. For min generasjon også, for den del.

Om å fylle tomrom

En annen tanke er at verket om krigsseilerne utfyller et tomrom i skjønnlitteraturen om sjøfolk og sjøfart i Norge. Det finnes selvsagt en god del litteratur hvor sjøfolk og sjøfart er viktige

tema, f.eks. skrev Nordahl Grieg både romaner og skuespill fra jobbetida i den tidlige mellomkrigstida. Men gjennomgående er dette tekster som omhandler et relativt kort tidsspenn og ikke gir særlig rom for å beskrive utvikling over tid. Det finnes to – ganske så glemte, frykter jeg – romaner som kan bidra til en beskrivelse over tid.

Det ene er Hans Geelmuydens (nei, ikke han De vet i GeelmuydenKiese, men en slektning) *Åpent Hav*, en «røverroman» i tre bind som kom i 1945. Bøkene forteller om Jon Ramsøy, fra han mønstrer på som jungmann i 1888 til han dør som skipsreder like før utbruddet av 2. verdenskrig. I tillegg til hans eventyr forteller bøkene om sjømannsliv og utviklingen av internasjonal shipping i denne perioden gjennom beskrivelsen av hva Ramsøy gjør, hvilke beslutninger han tar, og hvordan han investerer. Det kan noteres at Geelmuyden noen år senere også utga en mer faglig bok om skipsfarten, *Skipsfarten vår. Hva var den? – hva blir den?* (1951).

Om krigsfly og handelsflåte

Den andre «glemte» sjøromanen står Vera Henriksen for. Hun er nok mest kjent for sine middelalderromaner, men har også skrevet om Luftforsvaret og om sjøfart. Boken *Silhuetter mot hvitt lys* som kom i 1990, er en roman om en tidligere krigsflyger som etter krigen slår seg opp som skipsreder, og gir et bilde av oppbyggingen av deler av den norske handelsflåten etter krigen. Vi følger hovedpersonen fra krigens slutt opp mot hans død i 1990. Her er det skipsfart og redervirksomhet, og samlivsproblemer og familietrøbbel, og flygernes liv under krigen.

Jeg kan godt anbefale både Geelmuyden og Henriksen til den maritimt nysgjerrige leser. Og ta gjerne med Geelmuydens *Kontoret* når du likevel er innom biblioteket – eller antikvariatet. ●